

УДК 37.013.42

Султанова Н. В.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДЛЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У статті виявлено та схарактеризовано основні методологічні аспекти виховного процесу в інтернатних закладах освіти для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Автором визначено мету, основні завдання виховання дітей в школах-інтернатах; обґрунтовано методологічне підґрунтя, на якому базується соціально-виховна робота з дітьми, що зростають поза родиною. Розкрито особливості практичного втілення ключових аспектів виховання дітей. Проаналізовано організаційно-методологічні умови, що сприяли ефективності використання педагогічних технологій виховання дітей в інтернатних закладах освіти.

Ключові слова: соціальне виховання, школи-інтернати, методи виховання, суспільний характер виховання, дисципліна, відповідальність, позаурочна діяльність.

Концептуальні засади виховання особистості дитини, гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної та національно свідомої людини ґрунтуються на положеннях Конвенції про права дитини, Конституції України, законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», у державних програмах «Освіта. (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепції Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр., Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді тощо. Названими основними документами законодавчо закріплено прогресивні зміни, що відбуваються сьогодні в державній освітній політиці, і одночасно, з огляду на необхідність виконання нового соціального замовлення суспільства, визначено нову стратегію виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка значною мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Інтернатні заклади сьогодні, будучи складником системи освіти в Україні, відіграють важливу роль у виховному процесі як базису формування у вихованців системи ціннісних ставлень до світу та до самих себе. Особливої актуальності у процесі реформування системи освіти крізь призму нової філософії розвитку особистості дитини набуває проблема виховання соціально незахищених категорій дітей, найважливішими завданнями якої є «створення умов, які б забезпечили їм повноцінну участь у всіх сферах соціальних відносин; формування в учнів соціальних навичок; допомога вихованцям в особистісному та професійному самовизначенні; підготовка їх до самостійного життя у сучасному відкритому суспільстві» [2, с. 1]. Багатогранність і складність завдань, що стоять сьогодні перед суспільством, зубожіння народу, різке збільшення захворювань серед дітей, соціальне сирітство, безпритульність, зростання дитячої злочинності та ін. вимагають від державних органів освіти та педагогічної науки нових нестандартних підходів до розв'язання проблем виховання дітей. За таких умов нагальною постає проблема вивчення та наукового обґрунтування основних методологічних аспектів виховного процесу в інтернатних закладах освіти.

Мета статті – виявити та схарактеризувати методологічні аспекти виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у загальноосвітніх школах-інтернатах в Україні.

Проблеми навчання й виховання дітей-сиріт, важких дітей та дітей, які потребують опіки з боку держави, висвітлювалися у працях Я. Корчака, А. Макаренка, Й.Г. Песталоцці, В. Сухомлинського, Т. Шацького та ін. Психологічно-педагогічні аспекти

*© Султанова Н. В.

соціалізації дітей-сиріт висвітлено у дослідженнях М. Алексеева, Я. Гошовського, Л. Дробот, Н. Міщенко, О. Мороза, Н. Репи, Ю. Підборського та ін.

Особливий науковий інтерес для нашого дослідження викликають дослідження методологічних засад виховного процесу в освітніх закладах (О. Коберник), соціального становлення особистості в умовах соціально-педагогічної системи (О. Кузьменко, Г. Лактіонов), особистісно орієнтованого виховання (І. Бех), морально-етичного (В. Білоусова), етичного (Н. Миропольська), соціалізації особистості дитини (Т. Алексеенко, М. Галагузова, І. Закатова, І. Зверева, О. Матвієнко, М. Приходько, С. Шевченко, В. Шульгін та ін.), формування екологічної культури та ціннісного ставлення до природи і довкілля (Г. Пустовіт), здорового способу життя (В. Оржеховська, О. Свириденко), виховання відповідальності (Л. Канішевська, Б. Кобзар, М. Левківський), трудової підготовки (Н. Слюсаренко), формування творчої особистості (В. Бондар, Я. Бурлака, І. Зязюн, Л. Коваль, М. Фіцула, І. Шапошникова, М. Ярмаченко та ін.). Наукові розвідки цих учених збагачують теорію педагогічної науки й певною мірою висвітлюють зміст та особливості виховання дітей зокрема й в умовах інституційних закладів освіти. Нагальна потреба у реформуванні інтернатних закладів освіти сьогодні актуалізує дослідження проблеми розроблення та практичного обґрунтування нових варіантів змісту дидактики, пошуку та застосування ефективних набутоків виховання дітей. У цьому контексті оптимізація та вдосконалення діяльності інтернатних закладів освіти в Україні уможливується шляхом вивчення педагогічних надбань їхнього функціонування протягом останнього десятиріччя.

Останнім часом поняття «виховання» у гуманістичній педагогіці набуває особливого значення, згідно з яким у ньому втілені зразки і норми культурного життя. Проте традиційно це поняття розглядається в педагогіці в різних аспектах: як вплив середовища, умов, обставин, суспільного устрою, громадських організацій, навчальних закладів (Л. Виготський, А. Макаренко, К. Ушинський, С. Шацький); як цілеспрямований процес формування особистості (С. Баранов, С. Гончаренко, Б. Кобзар та ін.); як результат розвитку особистості під впливом цілеспрямованого навчання і виховання та як процес формування особистості в цілому, спрямований на оволодіння молоддю всією сукупністю соціального досвіду, загальнолюдськими знаннями, уміннями і навичками, способами творчої діяльності, соціальними і духовними цінностями (Н. Ничкало, М. Петухов, І. Харламов та ін.).

І. Бех визначає виховання як «перетворювальну діяльність педагога-вихователя, спрямовану на зміну свідомості, світогляду, психології ціннісних орієнтацій, знань і способів діяльності особистості, що сприяють її якісному зростанню і вдосконаленню [1, с. 6]. Отже, результатом такої діяльності, на думку українського вченого, є соціально відповідальна особистість. Основною метою виховного процесу має бути формування в кожного вихованця уявлення про себе не просто як про громадянина, який підтримує чинний лад, а як про незалежну особистість, здатну прийняти на себе моральну відповідальність перед суспільством на себе, за інших, за справу [1, с. 21-29].

У Законі України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 року № 651-XIV (із змінами і доповненнями) серед актуальних завдань виховання дітей наголошено на вихованні громадянина України, формування особистості учнів, розвитку їхніх здібностей і обдарувань, наукового світогляду виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй; виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців) [2, с. 2].

В останнє десятиріччя серед напрямків виховання найбільш актуальними стають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін [6].

Означені завдання виховання дітей мають місце й в освітніх закладах інтернатного типу, до яких згідно із законодавством України належать:

- спеціалізована школа (школа-інтернат) I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів;
- гімназія (гімназія-інтернат) – навчальний заклад II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю;
- колегіум (колегіум-інтернат) – навчальний заклад II-III ступенів філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілю;
- ліцей (ліцей-інтернат) – навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням та допрофесійною підготовкою (може надавати освітні послуги II ступеня, починаючи з 8 класу);
- спеціальна школа (школа-інтернат) I-III ступенів – навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;
- санаторна школа (школа-інтернат) I-III ступенів – навчальний заклад з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;
- школа-інтернат I-III ступенів – навчальний заклад з частковим або повним утриманням за рахунок держави дітей, які потребують соціальної допомоги [7].

Проте, зважаючи на актуальну значущість розвитку і виховання соціально незахищених категорій дітей, нашим дослідженням охоплено учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів з дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на повному державному утриманні.

Загальноосвітні школи-інтернати всіх типів і форм власності – це навчальні заклади, що забезпечують дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, умови для проживання, різнобічного розвитку, виховання, здобуття освіти, професійної орієнтації та підготовки, готують дітей до самостійного життя [7, с. 1].

Слід зауважити, що школи-інтернати, маючи специфіку здійснення виховної роботи порівняно зі звичайними загальноосвітніми школами, є навчальними закладами загальної середньої системи освіти в Україні, які у своїй навчально-виховній діяльності керуються типовими навчальними планами, програмами, підручниками, посібниками, що мають відповідний гриф МОН України, і забезпечують виконання навчально-виховних завдань на кожному ступені навчання відповідно до вікових особливостей та природних здібностей дітей. Проте в робочому навчальному плані школи-інтернату з урахуванням цілодобового проживання та утримання у них специфічного складу вихованців або дітей групи ризику конкретизується варіативна частина державних стандартів освіти.

Вітчизняний науковець А. Наточій, базуючись на власних дослідженнях цієї проблеми в загальноосвітніх школах-інтернатах Миколаївської, Херсонської, Полтавської, Кіровоградської областей, розкриває значення та виділяє такі специфічні особливості виховної роботи в інтернатних закладах освіти: «школа-інтернат – це закритий (напівзакритий) заклад, у якому по-своєму організуються життя й побут вихованців, складається своєрідний мікроклімат, формуються міжособистісні взаємини, специфічною є сфера спілкування й діяльності; по-друге, постійне перебування вихованців у школі-інтернаті протягом доби, тижня, місяця, навчального року дає змогу

педагогічному колективу створити систему навчально-виховної роботи та забезпечити єдність педагогічного процесу і впливу на вихованців як в урочний, так і в позаурочний час; по-третє, найголовніша особливість, що відрізняє школи-інтернати, зумовлюється специфічним складом вихованців» [4, с. 83].

Характерні особливості організації виховної роботи в загальноосвітніх школах-інтернатах як сучасного періоду, так і в ретроспективі їхнього функціонування, висвітлено у працях А. Аблятипова, С. Болтівця, А. Бондаря, Ю. Грицяя, Л. Канішевської, С. Коношенко, Б. Кобзаря, Б. Мельниченка, В. Оржеховської, В. Покася, В. Слюсаренка та ін. Зазначеними вченими сконцентровано увагу на специфічних напрямках, видах і формах виховного процесу в інтернатних закладах. Так, приділяється увага та виховне значення позакласної та позашкільної роботи. Вона становить собою органічну частину життя вихованців, що передбачає організовані й цілеспрямовані заняття з метою вдосконалення, поглиблення знань і умінь учнів, сприяння виробленню в них навичок суспільно корисної праці, свідомої дисципліни, підвищенню їхнього морального й культурного рівнів, зміцненню психічного та фізичного здоров'я, а головне – спрямовують практичну підготовку під час виховних занять у русло корисного самостійного та громадського життя.

Така виховна робота на початку ХХІ століття мала форму змістовного дозвілля, що провадилася під час організації різних гуртків, клубів, секцій під керівництвом кваліфікованих спеціалістів, перегляду кінофільмів, театральних вистав з їх обговоренням, проведення свят і вечорів відпочинку, а також екскурсій, туристичних походів і спортивно-оздоровчих заходів. Отже, система виховної роботи з учнями в позаурочний час не копіює навчальні заняття, а має свої завдання, методи і форми. Її ефективність залежить від раціонального використання часу, цілепокладання, наступності та органічного взаємозв'язку зі здобутим теоретичним матеріалом на уроках, з метою не лише повторення, а й закріплення отриманих у ході навчальної діяльності знань. Під час таких виховних годин наявні вміння й навички вихованців трансформуються в різних життєвих ситуаціях, що сприяє у свою чергу формуванню еталонів соціальної поведінки та розвитку корисних і гідних звичок. Вільна участі дітей у щоденній позанавчальній діяльності, різноманітність видів та організаційних форм її здійснення, залучення як у групових заняттях, так й індивідуальних, довготривалих багаторічних захопленнях або короткочасних заходах уможлиблює розвиток багатогранної особистості, сприяє широкому діапазону інтересів та уподобань.

Л. Канішевська, досліджуючи проблему виховання соціальної зрілості старшокласників шкіл-інтернатів, виховний потенціал позаурочної діяльності загальноосвітніх шкіл-інтернатів схарактеризувала в контексті проблеми підготовки вихованців до життєдіяльності у відкритому суспільстві. Серед специфічних виховних впливів учена виділяє постійний педагогічний вплив на вихованців; можливість залучення школярів до соціально-культурної діяльності за різноманітними напрямками, що сприяє формуванню в них соціального досвіду; залучення вихованців до соціально-культурної діяльності, що уможлиблює засвоєння соціального досвіду школярів; сприяння усвідомленню старшокласниками соціальних відносин; урізноманітнення форм соціального життя вихованців, використання педагогічних форм і методів для комплексного впливу на розвиток усіх сфер і властивостей особистості (свідомості, почуттів, якостей і властивостей поведінки), які моделюють відносини, притаманні дорослому світові, що дозволить старшокласникам осмислювати, переживати їх складність і суперечливість [5, с. 29].

Найпоширенішою формою виховної роботи у школах-інтернатах у позанавчальній час відповідно до завдання щодо всебічного розвитку учнів є гурткова. Профіль гуртків

різноманітний та широкий: від предметних, гуртків художньої самодіяльності до спортивно-оздоровчих секцій.

Великого значення у виховному процесі набуває трудове навчання та підготовка, основними видами якої є обслуговувальна праця, навчання в майстернях, виконання суспільно корисних справ. Основними завданнями трудового виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є засвоєння знань та набуття вмінь і навичок, що необхідні їм для розвитку й подальшої трудової діяльності, формування разом із цим позитивного ставлення до праці, свідомої дисципліни, відповідальності за виконану роботу, бережливого ставлення до навколишніх речей, уміння працювати в колективі. Але початок XXI століття у змісті виховної роботи та трудової підготовки учнів шкіл-інтернатів позначився низьким рівнем її здійснення, яка в багатьох випадках зводилася до примітивної організації самообслуговування.

З метою реалізації виховання соціальної зрілості підлітків шкіл-інтернатів, почуття відповідальності, здатності до активної участі в житті колективу, ефективного використання своїх знань і вмінь, уміння приймати відповідальні рішення в навчальних установах запроваджується учнівське самоврядування. Така форма дає можливість вихованцям «набути досвіду управлінської діяльності; розкрити та реалізувати організаторські і творчі здібності учнів; відчуті свою зацікавленість та причетність щодо вирішення проблем школи-інтернату» [3, с. 4].

На вихователя загальноосвітньої школи-інтернату покладаються достатньо складні завдання: організувати життя, оздоровлення, працю і відпочинок своїх вихованців так, щоб вони добре навчалися і працювали, були здоровими, життєрадісними, охайними і бережливими, дисциплінованими і ввічливими, набували досвіду моральної поведінки. Так, вихователь загальноосвітньої школи-інтернату для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у своїй групі значною мірою має виконувати ті функції, які мали виконувати дома, в сім'ї, батьки [4, с. 91].

Проте на практиці виховна робота в загальноосвітніх школах-інтернатах у позаурочний час не завжди є достатнім й ефективним інструментом формування всебічно розвинутої особистості дитини, готовності до адекватного професійного вибору, самостійного життя і праці, успішності її соціальної інтеграції в суспільство. Спостерігається тенденція щодо перетворювання її на самоціль або систему формальних заходів, ініціаторами яких є дорослі. В означений період розвитку та функціонування інтернатних закладів спостерігаються низький рівень проведення профорієнтаційної роботи. Не всі вихователі обізнані з питань змісту та методів формування у випускників готовності до свідомого професійного вибору. Адже з цією метою необхідно володіти знаннями не лише про класифікацію професій, але і про психофізіологічні вимоги до кожного типу професій, структуру профорієнтації, її зміст, етапи, методи виявлення схильностей, інтереси, професійні уподобання та співставлення їх із вимогами ринку праці тощо. Проведення таких занять має здебільшого епізодичний і безсистемний характер.

Актуальною залишається проблема переходу вихованців від «опіки» до «незалежності», адже саме остання є індикатором соціальної зрілості, зумовлює та характеризує особистість з активною життєвою позицією та спроможністю участі у громадському житті. Специфіка загальноосвітніх інтернатних шкіл характеризується тим, що як навчання, так і все життя вихованців, їх побут, поведінка, спілкування, відносини з ровесниками та іншими учнями суворо регламентується. Разом із перевагами тотального контролю, постійного керівництва з'являється загроза ізольованості дітей у межах одного простору, відсутності можливості вільно розподіляти і використовувати час, обмеженості контактів, зокрема з іншими представниками суспільства, що сприяє

формуванню у вихованців хибної уяви про свою соціальну роль та унеможливає їх подальшу соціалізацію.

Низка проблем, якими сьогодні стримують функціонування шкіл-інтернатів, зумовлюються здебільшого закритістю цих закладів, обмеженістю сфери спілкування й діяльності у них, що у свою чергу призводить до гальмування соціального та психічного розвитку дітей. Серед інших проблем організаційно-педагогічного функціонування шкіл-інтернатів, що позначаються на вихованні дітей, слід виділити такі, як часта зміна вихователів та персоналу інтернатного закладу; надмірна заорганізованість життєдіяльності вихованців; вимушена адаптація вихованців до великої кількості однолітків, що призводить до емоційного напруження, підвищеної збудливості, тривожності, що посилюють агресію; гіперопіка вихованців тощо [5, с. 14].

До означених проблем в організації виховної роботи в загальноосвітніх школах-інтернатах слід додати ізольованість дітей від зовнішнього предметного й інформаційного середовища; гостру проблему міжособистісних стосунків, обмеженість стосунків, діяльності тощо; сувору регламентованість побуту, поведінки вихованців, соціальних умов та обставин, що унеможливає їх незалежність і формує споживацькі настрої; відсутність диференційованого підходу до дітей; недостатній професійний рівень, педагогічна культура, а також іноді нестійкий психологічний стан вихователів шкіл-інтернатів, що виявляється у проявах неадекватних, жорстоких дій щодо дітей.

Це свідчить про недоцільність і неможливість інколи переносити форми й методи виховної роботи, що використовуються у звичайних загальноосвітніх закладах, у площину інтернатних установ.

Перелічені недоліки виховного процесу пояснюються, з одного боку, недостатністю науково-методичної розробленості питань організації роботи вихователів у позанавчальний та позаурочний час у школах-інтернатах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; з іншого – недосконалістю та недостатньою увагою до змісту й організації внутрішнього управління системою виховання учнів.

Зважаючи на вагомість впливу означених проблем виховної системи, що позначаються на долі дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, вбачаємо за доцільне подальше дослідження можливостей створення нових форм влаштування або закладів суспільного виховання означеної категорії дітей, а також зміни та вдосконалення змісту й структури виховного процесу в наявних школах-інтернатах країни.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
2. Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-ХІV «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. – Офіц. видан. – К. : Парлам. вид-во, 1999. – 95 с.
3. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Л. В. Канішевська. – К. : ХмЦНЦ, 2011. – 368 с.
4. Наточій А. М. Виховання підлітків у загальноосвітніх школах-інтернатах України: теорія і практика : монографія / А. М. Наточій. – Миколаїв : Ілліон, 2012. – 460 с.
5. Підготовка учнів інтернатних закладів до життєдіяльності у відкритому суспільстві : навч.-метод. посібник / [Л. В. Канішевська, Л. В. Кузьменко, С. О. Свириденко та ін.]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 336 с.
6. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] : Міністерство освіти і науки

України, 2015 р. (Наказ № 641 від 16 червня 2015 року). – Режим доступу : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.

7. Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс] : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерство соціальної політики України, 2012 р. (Наказ № 995/557 від 10.09.2012 р.). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1629-12>.

Султанова Н. В.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ДЛЯ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ЛИШЕННЫХ РОДИТЕЛЬСКОЙ ОПЕКИ

В статье выявлены и охарактеризованы основные методологические аспекты воспитательного процесса в интернатных учебных заведениях для детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки. Автором определены цели, задачи воспитания детей в школах-интернатах; обосновано методологическое основание, на котором строится социально-воспитательная работа с детьми, которые растут вне семьи. Раскрыты особенности практического воплощения ключевых аспектов воспитания детей. Проанализированы организационно-методологические условия, способствовавшие эффективности использования педагогических технологий воспитания детей в интернатных учебных заведениях.

Ключевые слова: социальное воспитание, школы-интернаты, методы воспитания, общественный характер воспитания, дисциплина, ответственность, внеурочная деятельность.

Sultanova N. V.

PRACTICAL CONSIDERATIONS OF EDUCATIONAL PROCESS IN INSTITUTIONS FOR ORPHANS AND CHILDREN DEPRIVED OF PARENTAL CARE IN THE TWENTY-FIRST CENTURY

The article has shown the analysis of educational activities in public institutions of orphans and children deprived of parental care. The author has defined the aims and tasks of raising children in boarding schools; the basic theory of the socio-educational work with children growing up without parents is justified.

The peculiarities of the boarding school as environment which replaces a family and its influence on pupil's preparation to the future family life caused by modern social-economic, political, social-cultural situation in Ukraine have been considered in the article.

The characteristic of the main types of residential educational institutions (orphanages, boarding schools, etc.) is given. The content and typical features of educational process are represented. The research reveals the essence and the contents of social education; the analysis of the problem is given; the approaches to the social education of native pedagogical theory of the twenty-first century are analyzed.

The research also looks into organizational and educational problems of boarding-school system formation and its continual development. Distinctive features of social upbringing conception of the investigated period have been analyzed in practical realization: in particular, such questions as forms, methods and tendencies of social education development in boarding schools have been considered in the content.

Key words: boarding schools, educational process, educational institutions of a new type, responsibility, off-hour activities.